

УДК378.14+373.31

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ГУМАННОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Казанжи І. В.

У статті подано аналіз нових тенденцій розвитку педагогічної науки, розкрито значення формування педагогічної креативності як пріоритетної складової готовності майбутнього вихователя дошкільного закладу до професійної діяльності.

Ключові слова: педагогічні інновації, професійна діяльність, пріоритетні напрямки у педагогіці, майбутні вихователі, гуманний підхід до вихованців.

В статье дан анализ новых тенденций развития педагогической науки, раскрыто значение формирования педагогической креативности как приоритетной составляющей готовности будущего воспитателя дошкольного заведения к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: педагогические инновации, профессиональная деятельность, приоритетные направления в педагогике, будущие воспитатели, гуманный подход к воспитанникам.

The article is an analysis of new trends in the development of pedagogical science. It reveals the significance of pedagogical creativity as the most important constituent of a future preschool educator's preparedness for professional work.

Key words: pedagogical innovations, professional work, priority directions in pedagogics, future educators, humane approach to children.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальною проблемою сучасної вищої школи є переорієнтація основних позицій професійної підготовки на те, щоб студент був у центрі навчально-педагогічного процесу, побудованого за індивідуальними потребами, мотивами, інтересами, прагненнями до вияву свого "Я". Основне завдання вищого навчального закладу полягає в тому, щоб навчити студента бачити альтернативу вибору, планувати дії у навчанні, враховуючи власну особистість, оволодівати процесом творчого пошуку, формувати гуманну сутність майбутнього освітянина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми. Проблема особистісної готовності майбутніх педагогів має широке висвітлення в теорії і практиці, є предметом дослідження вчених у різних галузях (О. О. Абдуліна, Л. М. Ахмедзянова, І. Д. Бех, І. М. Богданова, Г. О. Гаєвський, А. Д. Ганюшкін, Л. Г. Гусева, М. І. Дьяченко, І. А. Зязюн, М. Каган, Г. Г. Кіт, Н. В. Кічук, Н. В. Кузьміна, О. Мудрик, В. І. Шинкарук, Н. Фролова та ін.).

Формулювання цілей статті. В означеному дослідженні основний акцент зроблено на формуванні в майбутнього вихователя дошкільних закладів навички здійснення гуманного підходу до вихованців, вихованні у студентів суттєвих морально-етичних цінностей.

Метою статті є визначення шляхів створення просторово-гуманного розвивального середовища в навчальному закладі, використання педагогічних інновацій у фаховій підготовці майбутніх вихователів дошкільних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід зазначити, що педагогічна наука сьогодні набуває нових пріоритетів, більш глибоко розглядає і визначає мету та ідеали виховного процесу. Увагу педагогів зосереджено на тому, щоб розглянути в дитині ті якості, які зроблять її сильною творчою особистістю, що впевнено почуватиме себе в умовах сучасного життя.

На думку А. Рогозянського, новий час привносить в педагогіку великий обсяг знань про віковий розвиток дитини, особливості її психології, про вплив зовнішніх умов на виховання. З'явилися нові концепції та теорії, іноді дуже суперечливі. Одні закликають до дисципліни і режиму, інші захищають свободу дитини та

індивідуальний підхід. Одні прагнуть інтенсифікувати процес навчання та розвитку, інші вважають: нехай все відбувається природним чином. Кожна позиція виглядає аргументовано, але разом з тим привести всі теорії до єдиного знаменника не виявляється можливим [5].

Сучасне виховання не торкається основної таємниці в людині, проходить повз найсуттєвіше в житті. Адже виконанням ніяких формальних правил неможливо замінити живої участі у дитячому житті. Виховання не просто повинно допомогти дитині увійти в життя, але, по можливості, в краще життя. Сучасні вихователі, батьки, вчителі звикли до роздумів про дітей, а не до того, щоб реально працювати над душею дитини. Необхідно ще щось, чого так не вистачає сьогодні. Це "щось" і є загальні для всіх тепло і сердечність, відчуття гармонії світу, засвоєні з дитячих років.

Як зазначають А. Д. Тюріков, В. Ф. Бак, ми звикли до того, що дитина слабка істота і не має життєвого досвіду, однак наші діти виявляють неабияку наполегливість у пізнанні життя і дуже хочуть, щоб життя було побудоване за законами Гармонії та Краси. Наші діти багато в чому кращі за нас, їм притаманне гостре відчуття кривди, вони закликають нас бути гідними людьми.

Індивідуалізм Нового часу дрібнить суспільство на окремих суб'єктах, кожний з яких переслідує свої цілі і шукає, як використати з цією метою іншого. Повага до прав іншого закінчується там, де починається утискання моїх особистих прав. Цивілізація підміняє любов до дітей, особисте ставлення до них раціональним вмінням маніпулювати дитячими долями. Педагогіка як галузь виховних стосунків фактично вмирає. Вона зберігається лише як наукова дисципліна, що збирає і систематизує відомості про дитину, як сфера суспільних дискусій [6].

Яскравою рисою сьогодення є прихід у наш світ дітей нової цивілізації, дітей індиго. На думку Керрол і Тоубер, цим дітям властива надзвичайна мудрість, "вони мудрі душею і молоді серцем, багатьом із них притаманна мудрість, яка сяє в їх погляді" [3].

"Мудрість, що виявляється в людині незалежно від віку, свідчить про те, що вона навчилася використовувати серце як простір свідомості і знаряддя пізнання. Діти нової свідомості, що повинні створити на Землі Нову епоху – Серця, повинні бути мудрими і вчити цього інших".

Діти індиго наділені співчуттям до всіх істот на планеті: тварин, рослин, інших людей. Вони реагують на жорстокість, несправедливість, негуманність, глухість, безсердечність. Саме за це їх називають "дітьми Світла", "дітьми тисячоліття", "новими дітьми", дітьми індиго. Цим створінням притаманні високорозвинута свідомість і психіка, а також підвищена сприйнятливність.

На думку Роберта Джерарда, діти індиго – "натури дуже творчі та рухливі, вони постійно експериментують з різними речами і випробовують межі дозволеного". "Діти нової свідомості – результат космічної еволюції, її енергетичної творчості, метою якої є новий вид людства, такий, що створює Нову епоху планети Земля, більш досконалу і більш упорядковану, ніж наша сучасна епоха", – стверджує Л. В. Шапошнікова [8].

Масова поява дітей нової свідомості буде сприяти перебудові нашого світу, зміні нашої цивілізації, і, в першу чергу, це повинно вплинути на систему нашого виховання і нашої освіти. Саме діти Світла зрушать нашу застарілу систему з місця і примусять нас мислити і діяти по-іншому.

"Моє бачення майбутнього навчання та виховання, – стверджує Роберт П. Оккер, – засновано на безперечній любові. В цьому сутність людства нової епохи. Всі, хто працює в галузі освіти, повинні мати добре серце і тонку душу, щоб із дітей сьогоднішніх виховати людей майбутнього. Справжні вихователі будуть піклуватися про тіло, душу і дух людини майбутнього століття, щоб вона була всебічно підготовлена до життя вільного, мудрого і незалежного" [3].

На думку А. Є. Акімова, сучасне покоління приходить в наш світ з надією, що його приймуть нові вихователі, діти Світла потребують вихователів Світла. Настав час скласти іспит на людяність для всіх і для кожного. Як зазначає П. Л. Капіца, "щоб людство розвивалося шляхом гуманізму, культури і соціального прогресу, всі ми, вчені і люди інтелектуальної праці, повинні брати активну участь в розробці питань, пов'язаних із здоров'ям і прогресивним вихованням майбутнього покоління" [2].

Питання підготовки гуманно-творчої особистості майбутнього вихователя дошкільних закладів набуло такої актуальності, що вже сьогодні у вищій школі слід переосмислити зміст педагогічних дисциплін. Не відмовляючись від традиційного вивчення законів і принципів, форм і методів, слід дати студентам уявлення про нові напрямки у філософії освіти та виховання. Необхідно показати становлення вільнодумства у педагогіці, обґрунтувати права дитини на свободу освіти, дати короткі характеристики різних течій у науці та педагогічній діяльності, що орієнтовані на дитину: "нове виховання", "прогресивна освіта", "особистісно орієнтоване виховання", "продуктивне навчання", "гуманна педагогіка". Н. Б. Крилова та К. О. Олександрова запропонували новий термін "педагогіка розуміння", що може об'єднати такі різні і об'єднані єдиною ідеєю течії і напрямки в педагогіці – всі вчителі та вихователі розуміли дитину і тому були успішними в своїй педагогічній творчості [4].

Представники педагогіки розуміння ставлять вище за все пріоритети саморозвитку дитини, намагаються розкрити особливості та умови розуміння внутрішнього зростання і поведінки дитини і смислу взаємодії з ним педагога. Дуже важливо навчити майбутніх педагогів осмислювати та критично сприймати всі нові теорії та "відкриття", поступово формувати свою авторську позицію в педагогіці; зрозуміти внутрішнє протиріччя освіти та виховання і необхідність для кожного педагога в своїй діяльності поступово долати їх.

Нове бачення змісту виховного процесу запропонувала Н. Є. Щуркова, підкреслюючи, що нове виховання набуло суттєво нових рис, а саме:

- в центрі системи виховання стоїть Людина як найвища цінність життя;
- процес формування особистості відбувається в контексті загальнолюдської культури, і зміст культури визначає зміст виховання;
- свобода вибору особистості складає основу методичного вирішення виховних проблем;
- межі виховання розширюються і включають в свій зміст навчання та освіти як засоби виховання;
- організація роботи педагога з дітьми спирається на фундамент професіоналізму, а зміст професійної підготовки педагога до такої роботи розглядається.

Тому не випадково питання сьогоденної теорії виховання поєднуються в одне ціле "зміст виховання". Виховання – це цілеспрямоване формування ставлення до системи найвищих цінностей гідного життя гідної людини і формування у дитини здібності вибудовувати індивідуальний варіант особистого життя в межах гідного життя. При такому розумінні і такій організації справи гуманістичний характер виховання стає природною суттєвою рисою виховання, яке, орієнтуючись на визнання людини найвищою цінністю життя, і не може бути іншим.

Так, С. І. Гессен зауважує, що вища школа має вчити студента мислити, а студенти відповідно опановувати методи наукового дослідження. Вища школа має бути осередком наукового дослідження, а її викладач – активним дослідником, самостійним ученим, який своєю науковою діяльністю розширює пізнавальну галузь, студент має стати учасником дослідницької роботи викладача як початківець-дослідник, аудиторія – місцем, де відкривають наукові істини [1].

Особливої уваги в підготовці педагога для роботи у швидкозмінному світі потребує розвиток його творчих якостей, формування готовності до гуманної педагогічної творчості [7].

Звернення до означеної теми обумовлено тим, що ціннісні орієнтації особистості студента об'єктивно актуалізуються в процесі пошукової діяльності у навчальному процесі і їх спрямованість значною мірою визначають активно-творчу діяльнісну позицію майбутнього вихователя дошкільного закладу. В дослідженні зроблено спробу виявити педагогічні умови, що сприяли формуванню педагогічної креативності як діяльнісного фактора професійного розвитку студентів в умовах вищого навчального закладу. Позитивні ціннісні орієнтації студентів можна розвивати, формуючи інтелектуальну, соціальну і професійну креативність, в межах якої домінує педагогічна креативність. Педагогіка творчості – наука про створення інноваційних теорій, систем, технологій навчально-виховного процесу. Важливою рисою педагогіки творчості є людяність і гуманізм, спрямовані на реалізацію і само-реалізацію "Я-концепції" педагога і вихованця. Педагогічну креативність ми розглядаємо як системну творчість у гуманній педагогічній діяльності [9].

У процесі теоретичного дослідження, узагальнення практичного досвіду з підготовки студентів до здійснення виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах особлива увага була спрямована на виявлення вихідних положень, визначальних принципів, які відбивають сутність, мету та завдання означеної експериментальної роботи та визначають її зміст, форми і методи на кожному етапі навчання студентів. При цьому ми спиралися на загальні принципи, що утворюють наукові засади здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців на сучасному етапі. Такий комплекс принципів склали:

- принцип гуманізації навчально-виховного процесу (пропагування ідей людяності і добра, гуманні стосунки між викладачами і студентами);
- принцип демократизації (варіативність змісту навчально-виховного процесу, розвиток педагогічних засад співробітництва між викладачами і студентами);
- принцип взаємозв'язку між усіма видами професійно-теоретичної і практичної підготовки;
- принцип оптимізації навчально-виховного процесу (створення максимально навчального середовища у вищому закладі освіти, прагнення студентів до опанування різними способами творчої діяльності, необхідними для набуття вищого рівня розвитку відповідних знань, умінь та навичок);
- принцип індивідуалізації (урахування індивідуальних особливостей кожного студента, стимулювання здібностей);
- принцип поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самостійністю майбутніх вчителів початкових класів.

На шляху реалізації фахової підготовки студентів до здійснення виховної роботи в дошкільних закладах великого значення набуває усвідомлення студентами власної відповідальності за процес ефективної виховної діяльності дошкільників, прищеплення позитивно-активного ставлення до означеної сфери діяльності. Цьому, насамперед, сприятиме формування у майбутніх вихователів системи психолого-педагогічних методичних і практичних умінь роботи в означеному напрямку, яке може бути можливим за таких умов:

- зв'язок занять із самостійною творчою роботою студентів;
- співвідношення методичних, теоретичних і прикладних питань з проблеми організації виховної роботи дошкільниками;
- зворотній зв'язок теоретичного і практичного матеріалу;
- поєднання навчальних занять у вищому навчальному закладі з педагогічною практикою в дошкільних закладах;
- опора на теорію при розв'язанні завдань педагогічної практики.

Реалізації означених умов сприяли, на нашу думку, індивідуально-творчі завдання, які застосовувалися впродовж вивчення майже всіх дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Суттєве місце в системі підготовки студентів до навчально-виховної роботи посідало розв'язання дослідницьких завдань. На мотиваційно-когнітивному етапі дослідницькі завдання полягали здебільшого в теоретично-пошуковій діяльності. Так, майбутнім фахівцям пропонувалося вивчити періодичні видання за останні 3-5 років, дібрати матеріали щодо організації виховної роботи в дошкільному закладі, проаналізувати різні підходи до планування та здійснення означеної діяльності з дошкільниками, запропонувати свої думки відносно означеної проблеми. На семінарському занятті студенти доповідали про проведену дослідницьку роботу, доходили відповідних висновків про сучасні тенденції у справі організації виховного процесу в дошкільному закладі освіти.

На практичних заняттях майбутні вихователі активно включалися у розв'язання й аналіз ситуаційних психолого-педагогічних завдань.

Нами зазначено, що така форма роботи зі студентами допомагала майбутнім вихователям використати теоретичні знання, отримані із наукових джерел, у ситуаціях, наближених до майбутньої практичної діяльності, сприяла вдосконаленню вміння планувати педагогічно доцільні дії, передбачати їх результати; дозволяла виробити в них уміння враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей у навчально-виховному процесі, встановлювати емпатійний контакт з дошкільниками.

Важливим етапом на шляху досягнення професійно-виховної компетентності ми вважали вивчення майбутніми фахівцями передового досвіду кращих учителів міста й області.

Студенти вивчали періодичні видання, відвідували науково-методичний центр з метою накопичення кращих зразків конспектів та сценаріїв виховних заходів, занять, створювали індивідуальні "методичні скарбнички" за матеріалами передового педагогічного досвіду.

Цілеспрямована, педагогічно керована діяльність з вивчення та накопичення передового досвіду кращих вихователів слугує необхідним щаблем на шляху студентів до самостійної творчої роботи.

Висновки. Отже, в ході нашого дослідження проаналізовано нові тенденції розвитку педагогічної науки, теорії виховання, змінених соціальних умов, в яких зростає нове покоління. Було визначено шляхи використання педагогічних інновацій у формуванні творчої особистості майбутнього вихователя, окреслено складові педагогічної креативності, визначено педагогічні умови формування творчого потенціалу гуманної особистості студентів спеціальності "Дошкільне виховання".

Література

1. Гессен С. И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию / С. И. Гессен. – М. : Школа-Пресс, 1955. – 448 с.
2. Капица П. Л. Некоторые принципы творческого воспитания и образования современной молодежи / П. Л. Капица // Эксперимент, теория, практика. – М. : Наука, 1974. – С. 154.
3. Керрол Л. Дети Индиго / Л. Керрол, Д. Тоубер ; пер. с англ. – М. : ООО "Издательский дом "София", 2006. – 288 с.
4. Крылова Н. Б. Очерки понимающей педагогики / Н. Б. Крылова, Е. А. Александрова. – М. : Народное образование, 2003. – 448 с.
5. Рогозянский А. Педагогика в зеркале современности / А. Рогозянский // Духовність, духовна культура: проблеми, дослідження, практичні здобутки. Дайджест 3 / упоряд. О. М. Каглуновська. – Запоріжжя : ТОВ "ЛІПС" ЛТД, 2007. – 140 с.
6. Рожков В. В. Принципы одухотворенного педагогического образования / В. В. Рожков // Гуманизм и духовность в образовании : научные труды Второй международной научно-практической конференции. – Н. Новгород, 2001.
7. Сисоєва С. О. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя / С. О. Сисоєва // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. – 2005. – № 4 (49). – С. 60–66.
8. Шапошникова Л. В. Огненное творчество космической эволюции / Л. В. Шапошникова // Дети Света : сборник статей. – Донецк, 2007. – 134 с.
9. Щербакова Е. Е. Формирование педагогической креативности как фактора профессионального развития студентов / Е. Е. Щербакова // Мир психологии. – 2006. – № 2. – С. 28–36.